

МОНГОЛ БАНКНЫ ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ТУШААЛ

2010 оны 05 сарын 26 өдөр

Дугаар 311

Улаанбаатар хот

┌ Журамд нэмэлт өөрчлөлт оруулах тухай ┐

Төв банк (Монголбанк)-ны тухай хуулийн 19 дүгээр зүйл, 28 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 2 дахь заалт, Монголбанкны Захирлуудын зөвлөлийн 2009 оны 4 дүгээр сарын 22-ны өдрийн 14 тоот протоколыг үндэслэн ТУШААХ нь:

1. Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн 2006 оны 12 дугаар сарын 21-ний өдрийн 594 дүгээр тушаалаар батлагдсан “Банкны зохистой удирдлагын зарчмыг хэрэгжүүлэх журам”-ын нэрийг “Банкны зохистой засаглалын зарчмыг хэрэгжүүлэх журам” гэж өөрчилсүгэй.

2. Энэ тушаалын 1 дэх хэсэгтэй холбогдуулан “Банкны зохистой засаглалын зарчмыг хэрэгжүүлэх журам”-д буй “банкны зохистой удирдлага” гэсэн үгийг “банкны зохистой засаглал” гэж өөрчилсүгэй.

3. Дээр дурьдсан журамд дараах нэмэлтийг хавсралтаар оруулсугай:

а) “Банкны зохистой засаглалын зарчмыг хэрэгжүүлэх журмыг хэрэглэх зөвлөмж”-ийг 1 дүгээр хавсралт;

б) “Мэдээллийн технологийн хяналт шалгалтын зөвлөмж”-ийг 2 дугаар хавсралт;

в) “Банкуудын зохистой удирдлагын хэрэгжилтийг үнэлэх үнэлгээний загвар”, “Мэдээллийн технологийн хяналт шалгалтын удирдамж”-ийг 3, 4 дүгээр хавсралт.

4. Энэ тушаалын 2 дахь хэсгийн “а” заалтаар баталсан зөвлөмжийг Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн 2006 оны 12 дугаар сарын 21-ний өдрийн 594 дүгээр тушаалаар батлагдсан “Банкны зохистой засаглалын зарчмыг хэрэгжүүлэх журам”-ын хавсралт гэж, энэ тушаалын 2 дахь хэсгийн “в”-д заасан хавсралтуудыг Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн 2001 оны 9 дүгээр сарын 27-ны өдрийн 444 дүгээр тушаалаар батлагдсан “Банкны үйл ажиллагаа, санхүүгийн байдалд газар дээр нь иж бүрэн шалгалт хийж үнэлгээ, дүгнэлт өгөх журам”-ын IX, X хавсралтад тус тус тооцсугай.

5. Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн 2001 оны 9 дүгээр сарын 27-ны өдрийн 444 дүгээр тушаалаар батлагдсан “Банкны үйл ажиллагаа, санхүүгийн байдалд газар дээр нь иж бүрэн шалгалт хийж үнэлгээ, дүгнэлт өгөх журам”-д дараах нэмэлт, өөрчлөлтийг оруулсугай:

а) журмын 17 дахь заалтыг “Хянан шалгагч нь банкны удирдлагын чадварыг энэхүү журмын IX хавсралтын дагуу үнэлнэ. Ингэхдээ асуулт тус бүр дээр маш сайнаас буюу 1-ээс муу хүртэл буюу 10-ын хооронд үнэлгээ өгч, тухайн хэсгийн нэгдсэн үнэлгээг гаргана.”

б)нэгдүгээр бүлэгт “7. Банкуудын мэдээллийн технологийн хяналт шалгалт нь удирдлагын чадварт өгөх дүгнэлтийн нэг хэсэг болох бөгөөд журмын X хавсралтын дагуу хийгдэнэ.”

в)журмын V хавсралтыг энэ тушаалын тавдугаар хавсралтаар, журмын VIII хавсралтыг энэ тушаалын зургаадугаар хавсралтаар.

6.Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн 2007 оны 10 дугаар сарын 30-ны өдрийн 491 дүгээр тушаалаар батлагдсан “Банкны үйл ажиллагааны зохистой хагрьцааны шалгуур үзүүлэлтийг тогтоох, хяналт тавих журам”-ын 8 дугаар бүлэгт дараах нэмэлт, өөрчлөлтийг оруулсугай:

а)“8.3. Банк нь Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн 2001 оны 9 дүгээр сарын 27-ны өдрийн 444 дүгээр тушаалаар батлагдсан “Банкны үйл ажиллагаа, санхүүгийн байдалд газар дээр нь иж бүрэн шалгалт хийж үнэлгээ, дүгнэлт өгөх журам”-ын IX хавсралтын дагуу банкныхаа зохистой засаглалын дотоод үнэлгээг хагас жил тутам хийж, дараа сарын 5-ны өдрийн дотор Монголбанкинд албан бичгээр болон файлаар ирүүлнэ.” гэсэн заалт нэмэх;

б)“8.3.” дахь заалтыг “8.4.” гэж өөрчлөх.

7.Энэхүү тушаалын биелэлтэд хяналт тавьж ажиллахыг Дотоод аудитын газар (Г.Тогтохбаатар)-т даалгасугай.

ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Л.ПҮРЭВДОРЖ

Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн 2010 оны 5 дугаар сарын 4.6.-ны өдрийн ....2.11..... дугаар тушаалын 1 дүгээр хавсралт (Банкны зохистой засаглалын зарчмыг хэрэгжүүлэх журмын хавсралт)

УХИ0014

Банкны зохистой засаглалын зарчмыг хэрэгжүүлэх журмыг хэрэглэх зөвлөмж

ӨМНӨТГӨЛ

Монгол Улсад үйл ажиллагаа явуулж буй банкуудын зохистой засаглалыг журамлах зорилгоор "Банкны зохистой засаглалын зарчмуудыг хэрэгжүүлэх журам"-ыг (цаашид журам) 2006 оны 12 дугаар сард Монголбанкнаас батлан гаргасан бөгөөд энэхүү журмын хэрэгжилтийг хангах, зарим заалт, ойлголтыг тодорхой болгох болон банкны зохистой засаглалыг сайжруулах зорилгоор Монголбанкнаас журмын тайлбар бүхий зөвлөмжийг боловсрууллаа.

Банк нь нийгмийн дэд бүтэц, эдийн засгийг бүрдүүлэгч гол салбаруудын нэг юм. Банкны салбар дахь зохистой засаглалыг сайжруулснаар үндэсний эдийн засгийн хөгжилд эерэгээр нөлөөлөхөөс гадна хадгаламж эзэмшигчдийг тогтвортой, аюулгүй орчинд хөрөнгөө хадгалуулах боломжийг бий болгоно. Түүнчлэн, банкны салбарт оновчтой зохистой засаглалыг бүрдүүлснээр тухайн улс дахь гадаадын хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх, эдийн засгийн өсөлтийг хангахад нөлөөлдөг.

Зохистой засаглалыг банкуудад хэрэгжүүлэх, түүнийг олон улсын хэмжээнд хүргэх нь гадаадын хөрөнгө оруулалтыг дэмжих, үндэсний эдийн засгийн өсөлтийг хангах, эцсийн үр дүнд иргэдэд оногдох баялгийн хэмжээг нэмэгдүүлэх ач холбогдолтой.

I. ЕРӨНХИЙ УХАГДАХУУН

(1) Ил тод байдал

Банкны үйл ажиллагааны ил тод байдлыг нэмэгдүүлэх нь зохистой засаглалын үр ашигтай хэрэгжүүлэлтийн чухал бүрэлдэхүүн хэсэг юм. Банкны салбарт одоогийн үйл ажиллагаа явуулж байгаа ихэнх банк гэр бүлийн хүрээний буюу эсхүл цөөн тооны хувь нийлүүлэгчтэй байгаа бөгөөд цаашид нээлттэй хэлбэрээр зохион байгуулагдсан банкууд бий болох нь дамжиггүй. Нээлттэй хэлбэр бүхий компанитай харьцуулахад хаалттай бүтэцтэй банкны нийтэд ил тод болгох шаардлагатай мэдээлэл нь харьцангуй цөөн байдаг. Банк нь нийгмийн голлох дэд бүтцийг бүрдүүлэхээс гадна, банкны харилцагчид, ялангуяа хадгаламж эзэмшигчид нь банкны хөрөнгө оруулагчид болдог учраас тэдгээрийн эрх ашгийг хамгаалах үндсэн үүргээ биелүүлэх үүднээс банк нь ил тод байдлаа сайжруулах шаардлага урган гарна.

Банкны ил тод байдлыг сайжруулах нь харилцагчдын эрх ашгийг хамгаалахад эерэгээр нөлөөлөөд зогсохгүй банкны талаар зохистой мэдээллийг тохиромжтой хугацаанд олон нийтэд мэдээлснээр банкны удирдлагын үйл ажиллагааг бэхжүүлэх ач холбогдолтой. Банкны ил тод байдлыг хангах хүрээнд мэдээллийг нээлттэй болгохоос гадна, банкны үйл ажиллагаанд бие даасан этгээдээс тавих хяналт, тэдгээрийн санал дүгнэлтийг хэрэгжүүлэх нь чухал байдаг. Хараат бус этгээдийн санал дүгнэлт нь ялангуяа нэг хэв маягаар ажиллаж

заншсан хаалттай бүтэцтэй банкны удирдлагын санаа бодлыг өөрчлөн сайжруулах давуу талтай. Түүнчлэн энэ төрлийн арга хэмжээг тогтмол авах нь хадгаламж эзэмшигчдийн банкинд итгэх итгэлийг нэмэгдүүлнэ.

Банк нь ил тод байдлыг хангах асуудлыг гаднаас үзүүлж буй дарамт мэтээр үзэхээс илүүтэйгээр банкны ил тод байдлыг сайжруулах нааштай талаас харах нь зүйтэй юм.

(2) Шалгалт, эрх мэдлийн тэнцвэртэй байдлыг хангах

Хувь нийлүүлэгчдийн бүтцийн ил тод байдал хангалтгүй, хяналтын багцыг эзэмшигч хувь нийлүүлэгчид эсвэл банкны ажилчдын хийсэн хууль бус үйл ажиллагаа нь банкны үйл ажиллагаанд сөргөөр нөлөөлөхөөс сэргийлэхэд шаардлагатай хяналтын тогтолцоог хэрэгжүүлэх нэгжийн эрх мэдлийн тэнцвэртэй байдлыг хангадаггүй банкны хувьд зохистой засаглалыг сайжруулахад хүндрэл учирдаг. Иймд банкинд тулгарах дээрх асуудлаас зайлсхийх үүднээс зохистой хяналт болон эрх мэдлийн тэнцвэрийг хангах тогтолцоог бүрдүүлж хэрэгжүүлэх шаардлагатай.

Банкны эрх мэдлийн тэнцвэртэй байдлыг хангах зорилгоор үндсэн 4 төрлийн шалгалт хийх ёстой. Үүнд: (1) *Төлөөлөн удирдах зөвлөл (цаашид ТУЗ) болон Хяналтын зөвлөлөөс хийгдэх шалгалт*, (2) *Банкны бизнесийн өдөр тутмын үйл ажиллагаанд оролцдоггүй бие даасан этгээдээр хийлгэх шалгалт*, (3) *Банкны үйл ажиллагаанд газар дээр нь хяналт шалгалт хийх*, (4) *Хараат бус эрсдэлийн удирдлага, хууль журмын хэрэгжилт, аудитын үйл ажиллагаа*. Үүнээс гадна тухайн ажлын байранд тавигдах шаардлагуудыг хангасан боловсон хүчнийг томилон ажиллуулах шаардлагатай юм. Одоогоор мөрдөгдөж буй Компанийн тухай хуульд зааснаар хяналтын зөвлөлийг хувьцаат компани (ХК) хэлбэрээр байгуулагдсан аж ахуйн нэгжийн хувьд байгуулах шаардлагатай байдаг. Харин хязгаарлагдмал хариуцлагатай компанийн (ХХК) хувьд хяналтын зөвлөлийг байгуулах шаардлагагүй боловч ТУЗ болон хувь нийлүүлэгчдийн эрх мэдлийг тэнцвэржүүлэх зорилгоор үүнийг сайн дурын үндсэн дээр байгуулан ажиллуулбал зохино.

(3) Зохистой засаглалын мөчлөг (Төлөвлөх-Хэрэгжүүлэх-Шалгах-Арга хэмжээ авах мөчлөг)

Банкны зохистой засаглалыг шаардлагатай дүрэм, журмыг боловсруулан, удирдлага зохион байгуулалтыг тодорхойлсноор бүрэн хангана гэдэг нь өрөөсгөл ойлголт бөгөөд дүрэм, журам болон бусад акт нь бодит байдал дээр үр ашигтайгаар хэрэгжиж байх шаардлагатай. Дээрх арга хэмжээ нь зохистой засаглалын хэрэгжилтийн мөчлөгийн зөвхөн эхний шат буюу төлөвлөх үе шат (*Төлөвлөх үе шат -Т*) болдог. Боловсруулсан баримт бичгүүд нь банкинд бодитойгоор хэрэгжиж байх шаардлагатай (*Хэрэгжилтийн үе шат -Х*) бөгөөд үр ашигтайгаар хэрэгжиж байгаа эсэх дээр зохих хяналтыг (*Шалгалтын үе шат -Ш*) тавих нь зүйтэй байдаг. Хэрэгжилтийн үйл явц үр ашигтай эсэхэд шалгалт хийсний үндсэн дээр цаашид сайжруулах шаардлагатай арга хэмжээ (*Арга хэмжээ авах үе шат -А*)-г авч зохистой засаглалын хэрэгжилтийг сайжруулах үйл явцыг үргэлжлүүлдэг. Иймд ТХША мөчлөгийн үе шат бүрийг хэрэгжүүлэх нь банкны зохистой удирдлагыг тогтмол хангах, сайжруулах ач холбогдолтой байдаг бөгөөд энэ талаар тус зөвлөмжийн холбогдох тайлбарт тусгагдсан болно.

(4) Зохистой засаглалыг цаашид сайжруулах арга хэмжээг тогтмол авч байх шаардлагатай

Хэдийгээр банкны зохистой засаглалын хэрэгжилт тогтмол сайжирч байгаа ч энэ нь банкны хувьд эцсийн зорилго байх ёсгүй юм. Учир нь улс орны нийгэм, эдийн засгийн орчин байнга өөрчлөгдөж байдагтай холбоотойгоор банкны үйл ажиллагаа эрхэлдэг байгууллагууд ч дээрх өөрчлөлтөд оновчтойгоор зохицож байх шаардлага тулгардаг. Түүнчлэн банкинд ажиллаж буй, нийгэм соёлын харилцан адилгүй үнэт зүйлс, үзэл бодолтой ажилтнуудыг нэг хэвийн, тогтмол системээр хянах, удирдах боломжгүй. Иймд, банкны ТУЗ болон гүйцэтгэх удирдлага нь одоо мөрдөгдөж буй зохистой засаглалын тогтолцоонд сэтгэл тайвшрах бус, харин банкинд тулгарах аливаа асуудал, тулгарч болох эрсдэлийн талаар байнга мэдээлэлтэй байж, хүндрэлийг арилгах талаар тогтмол арга хэмжээ авч байх нь зүйтэй.

(5) Зохистой засаглалтай холбоотой, мөрдөгдөж буй хууль тогтоомжийн хэрэглээ

Хууль тогтоомжийн дагуу хувь нийлүүлэгчдийн хурал нь компанийн хувьд удирдах дээд эрх мэдэл бүхий нэгж мөн. Төлөөлөн удирдах зөвлөл (ТУЗ)-ийг хувь нийлүүлэгчдийн хурлаар сонгон шалгаруулж томилдог бол компанийн өдөр тутмын удирдлагын үйл ажиллагааг хариуцах үүрэг бүхий гүйцэтгэх удирдлагыг ТУЗ-өөс томилдог. Нөгөө талаар, ТУЗ, гүйцэтгэх удирдлагын үйл ажиллагааг хянах зорилгоор хяналтын зөвлөл, гадны аудит болон аудитын хороог томилон ажиллуулдаг. Иймд байгууллагын зохистой засаглалын хэрэгжилтийг хангахын тулд тухайн албан тушаалд ногдох эдлэх эрх, хүлээх үүрэг хариуцлага болон ТУЗ, гүйцэтгэх удирдлагын ач холбогдолын талаар хууль тогтоомжид дэлгэрэнгүй заасан байх шаардлагатай.

Хэдийгээр дээр дурьдсан албан тушаалын эрх үүрэг, хариуцлага, ач холбогдолын талаар Компанийн тухай хуулийн холбогдох хэсэгт заасан боловч утга санаа нь ерөнхий, тохиромжтой бус байна. Түүнчлэн Банкны тухай хууль нь банкны үйл ажиллагааны талаарх харилцааг зохицуулдаг боловч банкуудын зохистой засаглалын талаар авах арга хэмжээ, нөхцлийн талаар дэлгэрэнгүй заагаагүйгээс банкуудын зүгээс зохистой засаглалыг хангах, сайжруулахад хүндрэл учруулах талтай.

II. ЖУРМЫН ТАЙЛБАР

НЭГ. Нийтлэг үндэслэл

1.1. Банкны Төлөөлөн удирдах зөвлөл /цаашид ТУЗ гэх/ болон гүйцэтгэх шатны удирдлагын үйл ажиллагааг банкны хувь нийлүүлэгч болон бусад сонирхол нэгтэй этгээдийн эрх ашигт нийцүүлэх, улмаар банкны зохистой засаглалын тогтолцоог боловсронгуй болгоход энэхүү журмын зорилго оршино.

Өмнөх хэсэгт дурьдсанчлан, ТУЗ нь компанийн хувьд удирдах дээд шатны байгууллага бөгөөд хувь нийлүүлэгчдийн хурлаас сонгогдсон ТУЗ-ийн гишүүд нь ихэнхдээ банкны өдөр тутмын үйл ажиллагааг удирдах үүргийг давхар гүйцэтгэж байна. Энэ тохиолдолд ТУЗ-ийн зүгээс зохистой засаглалын хүрээнд банкны өмнө хүлээх үүрэг өөрчлөгдөх бөгөөд энэ талаар сайтар ухамсарласан байх шаардлагатай юм.

Дээрх нөхцөл байдал болон одоо мөрдөгдөж буй журамд зааснаар зохистой засаглалын талаар авах арга хэмжээг банкны ТУЗ, гүйцэтгэх удирдлага, холбогдох бусад байгууллага болон хувь нийлүүлэгчдийн хооронд үүсэх харилцаанд тулгуурлан тайлбарласан. Үүнээс

гадна, банкны харилцагчидтай холбоотой асуудлыг тусгах шаардлагатай боловч банкны харилцагчийн тодорхойлолтод хадгаламж эзэмшигч, ажилтан, зээлдэгчид, хяналт шалгалтын байгууллагууд (Монголбанк) зэрэг оролцогчдыг хамруулах шаардлагатай. Эдгээрээс, Монголын нөхцөлд ялангуяа хадгаламж эзэмшигчдийн эрх ашгийг хамгаалах асуудалд голчлон анхаарлаа хандуулах нь зохистой.

1.2. Банкны зохистой засаглал /цаашид БЗЗ гэх/-ыг хэрэгжүүлэхдээ Банкны тухай хууль, Компанийн тухай хууль, бусад холбогдох хууль тогтоомжийг удирдлага болгоно.

Зохистой засаглалын журмыг боловсруулахдаа банк нь мөрдөгдөж буй хууль тогтоомжийг чандлан сахиж ажиллана гэсэн таамаглалд тулгуурласан байдаг. Банкны хууль тогтоомж Монголбанкны цахим хуудсанд байршсаныг татан авч танилцах боломжтой боловч, банкны зүгээс дээрх эрх зүйн баримт бичгийн хууль зүйн зорилгыг сайтар ойлгох, дээрх хууль тогтоомжид нэмэлт, өөрчлөлт орох, шинээр хууль, журам батлагдах тухай бүрт зохих өөрчлөлтийг байгууллага дотроо сургалт семинарыг тогтмол явуулах замаар танилцуулах шаардлагатай.

Хэдийгээр зохистой засаглалыг сайжруулах нь банкны эцсийн зорилго биш боловч цаашид мөрдөгдөж буй хууль, журамд баригдалгүйгээр зохистой засаглалын хэрэгжилтийг бэхжүүлэн, чангатгах эрмэлзэлтэй байх нь чухал юм.

ХОЁР. ҮНДСЭН ТОДОРХОЙЛОЛТ БОЛОН БҮРЭЛДЭХҮҮН ХЭСЭГ

2.1. "БЗЗ", гэж банкны гүйцэтгэх шатны удирдлага, ТУЗ, хувь нийлүүлэгчид болон бусад сонирхол нэгтэй хуулийн этгээдийн хооронд үүсэх харилцааг хэлнэ. Уг харилцаа нь банкны эрхэм зорилго болон хэтийн зорилтыг тогтоох, тэдгээрт хүрэх, үр дүнг эргэн тооцож, хяналт тавих арга замыг тодорхойлно.

2.2. БЗЗ нь дараахь үндсэн хэсгээс бүрдэнэ:

2.2.1. Зохистой хэлбэрээр тодорхойлсон банкны хэтийн стратеги төлөвлөгөө. Уг стратеги төлөвлөгөөний бүтэц, хэлбэр нь банкны үйл ажиллагааны үр дүн болон түүнд банкны ажилтан бүрийн оруулсан хувь нэмэр зэргийг тооцох бололцоог бүрдүүлсэн байна;

Банкны зохистой засаглалыг сайжруулахад оновчтой байдлаар банкны хэтийн стратеги төлөвлөгөөг боловсруулах шаардлагатай бөгөөд юуны түрүүнд банкны удирдлагын алсын хараа, эрхэм зорилгыг нарийн тодорхойлно. Боловсруулсан урт хугацааны стратеги төлөвлөгөөг цаашид банкны үйл ажиллагаа, ажлын гүйцэтгэлийн үр дүнг хэмжих шалгуур болгон ашиглана. Түүнчлэн банкны эрхэм зорилгын хэрэгжилт, ажлын гүйцэтгэлийг хянах, үнэлэх тогтолцоог бүрдүүлэх, үнэлгээний үр дүнг банкны удирдлага болон банкны нийт ажилчдад тогтмол танилцуулж хэвших нь чухал юм.

Хэтийн стратеги төлөвлөгөөг боловсруулахдаа хэмжигдэх боломжийг нь харгалзан тоон үзүүлэлтүүд, ялангуяа санхүүгийн харьцааг ашиглан зорилгоо тодорхойлох нь тохиромжтой байдаг. Нөгөө талаас, банкны нийгэмд оруулсан хувь нэмэр, байгаль орчныг хамгаалах болон харилцагчдын сэтгэл ханамжийн талаар тавьсан зорилгын хэрэгжилтийг

тоон үзүүлэлтээс илүүтэйгээр чанарын үзүүлэлтээр хэмжих нь тохиромжтой бөгөөд оновчтой үнэлгээний аргыг боловсруулан ашиглах шаардлагатай.

2.2.2. Банкны эрсдэлийн ерөнхий түвшинд нийцсэн удирдлага, хяналтын тогтолцоо.
Уг тогтолцоо нь банкны ажилтнуудын эрх үүрэг, шийдвэр гаргах эрх мэдэл болон хариуцлага тооцох арга зам зэргийг нарийвчлан тогтоосон байна;

Банкны ажилтнуудын ажил үүргийн гүйцэтгэлд мэргэжлийн үнэлгээ, дүгнэлт өгөх болон ажилтнуудын зүгээс хууль бус үйлдэл гаргасан үед тохирох арга хэмжээг авах тогтолцооны зохистой хэлбэрийг сонгон авч хэрэгжүүлэх шаардлагатай. Энэ тогтолцоо нь банкны ажилтнуудыг ажил үүргээ гүйцэтгэхэд удирдлагын зүгээс саад учруулахгүй, эсвэл удирдлагын зохисгүй оролцоонд эсэргүүцэл үзүүлсэн ажилтнуудын эрх ашгийг хамгаалах боломжийг олгодог байхуйц байвал зохино. Ажилтнуудын эрх ашгийг хамгаална гэдэг нь банкны удирдлагад эсэргүүцэл үзүүлснээр тухайн ажилтанд ялгавартайгаар хандахгүй байх баталгаа үзүүлэх арга хэмжээ юм. Нөгөө талаас энэ төрлийн тогтолцоо нь хууль бус үйлдэл хийсэн ажилтнуудад тохирох арга хэмжээ авах буюу *ёс зүйн гажуудал (moral hazard)*-ыг үүсгэхээс сэргийлэх ач холбогдолтой байдаг.

2.2.3. Эрсдэлийн удирдлагын нэгжүүдийг холбогдох бизнесийн нэгжүүдээс нь бие даасан хэлбэрээр зохион байгуулж, дотоод хяналтын механизмыг бүрдүүлсэн байна;

Банкинд эрх мэдлийн тэнцвэртэй байдлыг хангах, дотоод хяналтыг чангатгах зорилгоор бие даасан нэгжийг байгуулах шаардлагатай байдаг. Гэхдээ бие даасан нэгжийг байгуулахаас илүүтэйгээр дотоод хяналтын тогтолцоо нь банкинд бодитойгоор хэрэгжиж байх нь илүү чухал юм. Дотоод аудитын нэгжээс банкны салбар нэгжид хийх аудит нь хязгаарлагдмал, аудиторунд нь ажлын байран дээрээ байнга ажиллах боломжгүй тул зөвхөн дотоод аудитаас хийсэн шалгалтанд тулгуурлан зохистой засаглалыг хангах нь учир дутагдалтай. Түүнчлэн дотоод аудитын шалгалт нь банкинд өмнө нь бий болсон асуудлыг илрүүлэх зорилгоор хийгддэг учраас дотоод хяналт болон эрсдэлийн удирдлагыг тогтмол чангатгах (тухайлбал, давхар шалгах, ажил үүргийн хуваарийг давхардуулахгүй байх гм) нь цаашид банкинд үүсэх эрсдэл, хууль бус үйл ажиллагаанаас сэргийлэх ач холбогдолтой бөгөөд зохистой засаглалыг хангах үндэс болно.

Тухайлбал, банкны дотоод аудит болон эрсдэлийн удирдлагын нэгж нь банкны дотоод хяналтын тогтолцоонд байнга үнэлэлт, дүгнэлт өгч алдаатай, сул талуудыг залруулах, сайжруулах арга хэмжээг тогтмол авдаг банкны хувьд зохистой засаглалын түвшинг харьцангуй сайн байна гэж үздэг.

2.2.4. Банкны эрхэмлэх үнэт зүйлс болон ёс зүйн хэм хэмжээг тогтоож, хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг хангах тогтолцоог бүрдүүлсэн байх. Үүнд ашиг сонирхлын зөрчил үүсгэж болзошгүй гэрээ, хэлцэлд онцгой анхаарал хандуулна;

Банк нь хууль, журмын хэрэгжилтийг чандлан мөрдсөнөөр банкинд ашиг сонирхлын зөрчил үүсгэж болох гэрээ, хэлцэл, бизнесийн аливаа үйл ажиллагаанаас сэргийлэх боломжтой. Банкуудын хувьд аливаа ашиг сонирхлын зөрчил үүсч болох гэрээ хэлцлээс сэргийлэх зорилгоор тодорхой хяналт шалгалтын систем, аргачлалыг дотооддоо нэвтрүүлж, холбогдох ажилтныг томилон ажиллуулах нь олонтоо тохиолддог боловч тухайн ажилтны үнэт зүйлс, ёс зүйн хэм хэмжээ нь шаардлага хангахгүй үед хяналтын систем нь үр дүнгээ

өгч чадахгүйд хүрдэг. Иймд ажилтан бүр банкинд мөрдөгдөж буй ёс зүйн дүрэм болон бусад шаардлагатай дотоод журмыг өдөр тутмын үйл ажиллагаандаа сайтар мөрдөх нь чухал бөгөөд банкны зүгээс ажилтнуудад сургалт семинар зохион байгуулах зэрэг арга хэмжээг авах замаар дээрх үүргийг хангах шаардлагатай.

Банкны зүгээс ашиг сонирхлын зөрчил үүссэнд тооцож буй гэрээ, хэлцлийн үйл явцыг нарийвчлан хянах тогтолцоог дотооддоо нэвтрүүлэх шаардлагатай. Харин ашиг сонирхлын зөрчил үүсэх магадлалтай гэж үзсэн бусад гэрээ, хэлцлийг банкнаас боловсруулсан дүрэм, журмын дагуу хянан зохицуулах, цаашид зохистой засаглалыг сайжруулах үүднээс дээрх асуудалд банкны ажилтнуудаас гадна, ТУЗ, гүйцэтгэх удирдлагууд анхаарлаа хандуулан ажиллах нь зүйтэй.

2.2.5. Банкны ТУЗ, гүйцэтгэх захирал болон ажиллагсдын хувьд эрх үүргээ зүй ёсоор биелүүлэхэд хөшүүрэг болох шагнал, урамшуулал олгох, шийтгэл ногдуулах зэрэг зүйлсийг тогтоосон байна. Шагнал урамшууллын хэлбэр хэмжээг банкны хэтийн зорилго, үйл ажиллагааны үр дүн болон ёс зүйн хэм хэмжээтэй уялдуулан тогтооно.

Банкны ТУЗ, гүйцэтгэх удирдлага, ажилтнуудад олгох шагнал урамшууллыг тооцохдоо ажлын гүйцэтгэл болон ёс зүйн хэм хэмжээний талаар ахиц гарсан гэж үзэх нотолгоонд үндэслэн тогтоох ба банкны хэтийн стратеги төлөвлөгөөнд тусгагдсан бодлогыг харгалзана. Өнөөгийн нөхцөлд ТУЗ, гүйцэтгэх удирдлага болон ажилтнуудын ажлын гүйцэтгэлийг үнэлэхдээ банкны санхүүгийн үзүүлэлтүүдэд гарсан өөрчлөлтөд үндэслэн шагнал, урамшууллын хэмжээг тодорхойлох нь олонтоо тохиолддог. Харин банкны зүгээс баримтлах үнэт зүйлс, ёс зүйн хэм хэмжээ доройтох нь харилцагчдын банкинд итгэх итгэлийг бууруулж урт хугацаанд санхүүгийн үзүүлэлтүүдэд сөргөөр нөлөөлөх эрсдэлийг дагуулдаг. Иймд банкинд тулгарч болох дээрх эрсдэлээс зайлсхийх үүднээс ажлын гүйцэтгэлийг үнэлэх стандарт, ёс зүйн хэм хэмжээг нарийвчлан тодорхойлж банкны ажилтнууд, гүйцэтгэх удирдлагад сайтар ойлгуулах нь чухал юм.

2.2.6. Мэдээллийн дотоод болон гадаад урсгалын нээлттэй байдлыг хангах

Банкны салбарын үйл ажиллагаа нь тухайн орны нийгэм эдийн засагт чухал нөлөө үзүүлдэг тул банкны талаарх мэдээллийн үнэн зөв байдалд анхаарал хандуулах шаардлагатай. Мэдээллийн гадаад урсгалын хувьд, банкнаас гаргаж буй мэдээллийн үнэн зөв байдлаас гадна мэдээллээ нээлттэй болгох тал дээр тохирох арга хэмжээ авдаггүй асуудлыг залруулах шаардлагатай. Нөгөөтэйгүүр, мэдээллийн дотоод урсгал буюу гадаад эх сурвалжаас банкинд ирүүлж буй мэдээлэлд тулгуурлан банкны зүгээс бизнесийн шийдвэр гаргадаг тул дээрх мэдээллийн үнэн зөв, нийцтэй байдалд онцгой анхаарал хандуулах нь зүйтэй. Банкны хүлээн авч буй мэдээлэл нь зөвхөн хүүгийн түвшин, зах зээлийн хандлага, мөнгөний нийлүүлэлт зэрэг тоон чанарын мэдээллүүд байхаас гадна хууль зүй, нийгмийн зэрэг чанарын мэдээллийг цуглуулан шинжилгээ, дүгнэлт хийх шаардлагатай. Ялангуяа өөрсдийн үйлчилгээний чанарт үнэлэлт, дүгнэлт өгөхийн тулд харилцагчдын сэтгэл ханамжийн талаарх мэдээллийг цуглуулах нь чухал бөгөөд ингэснээр цаашид шинэ бүтээгдэхүүн үйлчилгээг зах зээлд нэвтрүүлэх, одоо үзүүлж буй үйлчилгээгээ сайжруулахад эерэг нөлөөг үзүүлнэ.

ГУРАВ. ТӨЛӨӨЛӨН УДИРДАХ ЗӨВЛӨЛИЙН ЭРХ, ҮҮРЭГ

3.1. ТУЗ нь банкны үйл ажиллагаа болон санхүүгийн тогтвортой байдлын талаар хариуцлага хүлээх үндсэн нэгж байна.

ТУЗ-ийг банкны хувь нийлүүлэгчдийн хурлаас томилох бөгөөд банкны удирдлагын үйл ажиллагааны талаар хүлээх эрх, үүрэг, хариуцлагаа ухамсарлан ажиллана. ТУЗ нь банкны баримтлах хэтийн стратеги төлөвлөгөөг боловсруулан төлөвлөгөөний хэрэгжилттэй холбоотойгоор удирдлагын үйл ажиллагаанд хяналт тавина.

Одоогоор үйл ажиллагаа явуулж буй ихэнх банк хаалттай бүтэцтэй бөгөөд нэг эсвэл цөөн тооны хувь нийлүүлэгчтэй байна. Энэ төрлийн удирдлагын бүтэц нь богино хугацаанд зохистой засаглалыг хангахад төдийлэн хүндрэл учруулдаггүй боловч бусад улсуудын жишээнээс харахад гэр бүлийн эсвэл цөөн тооны иргэд, хуулийн этгээдээс бүрдсэн хувь нийлүүлэгчидтэй банкуудад дараах асуудал тулгарах нь элбэг бөгөөд Монголд ч тохиолдох боломжтой. Үүнд:

- Үүсгэн байгуулагч гэр бүлээс банкныг урт хугацаанд удирдах
- Удирдлагын зүгээс хэт их дарамт үзүүлэх (автократ)
- Цөөн тооны зээлдэгчдэд их хэмжээний зээл олгож занших

Дээрх асуудлуудтай тулгарахаас зайлсхийхийн тулд банкны ТУЗ, аудитын хорооны бүрэлдэхүүнд гадны хараат бус гишүүнийг оруулах нь зүйтэй бөгөөд ингэснээр банкны удирдлагын үйл ажиллагааг буруу чиглүүлэхээс сэргийлнэ.

3.2. ТУЗ-ийн гишүүдийн тоо, мэргэжлийн ур чадвар болон хувийн зан чанар нь банкны үйл ажиллагааны стратегийн ач холбогдол бүхий асуудлыг хараат бус байдлаар шийдвэрлэх бололцоог бүрдүүлнэ.

Банкны ТУЗ-ийн бүрэлдэхүүнд ажиллах гишүүдийн тоо нь зохистой байх бөгөөд бүрэлдэхүүнийг гүйцэтгэх удирдлагын үзэл бодлоос ангид түүнчлэн улс төр, бусад зохисгүй ашиг сонирхлын нөлөөнд үл автан бие даан шийдвэр гаргах чадвар бүхий гишүүдээс бүрдүүлнэ. Түүнчлэн ТУЗ нь банкны нийтлэг ашиг сонирхолд харшлах, хохирол учруулж болзошгүй томоохон хувь нийлүүлэгчдийн зохисгүй үйлдэл болон нөлөөнөөс сэргийлэх үүргийг давхар хүлээдэг. ТУЗ-ийн үйл ажиллагааны шударга, хараат бус байдлыг хангах үүднээс хараат бус гишүүнийг сонгон ажиллуулах эсвэл ТУЗ-ийн дэргэдэх хяналтын зөвлөлийг байгуулан ажиллуулах нь тохиромжтой байдаг. Энэ төрлийн арга хэмжээ нь ТУЗ-ийн шийдвэр гаргалтад улс төрийн болон гүйцэтгэх удирдлагын зүгээс хэт давамгайл нөлөө үзүүлэх, дээрх нөлөө нь банкны нийтлэг эрх ашигт сөргөөр нөлөөлөх эсвэл ажил үүргийн хуваарийн аль нэг хэсэгт ноцтой ашиг сонирхлын зөрчил үүсэх боломжтой банкны хувьд нэн чухал юм. Ажил үүргийн хуваарьт үүсэх ашиг сонирхлын зөрчил гэдэгт санхүүгийн болон санхүүгийн бус тайлангийн найдвартай байдлыг хангах, холбогдох этгээдтэй хийх арилжаа, гүйлгээнд хяналт тавих, ТУЗ болон гүйцэтгэх удирдлагад ажиллах хүмүүсийг нэр дэвшүүлэх, сонгон шалгаруулах, холбогдох шагнал урамшууллын асуудал шийдвэрлэх зэрэг асуудал багтана. Дээр дурьдсан эрсдэл Монголын банкны салбарт үүсэх магадлал өд ааéíá. Иймд шаардлагатай мэдлэг чадвар бүхий хараат бус этгээдийг гүйцэтгэх удирдлагад томилон ажиллуулах нь банкны хэтийн стратеги төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх зөв чиглэлд хандуулах, банкинд тулгараад буй нөхцөл байдалтай нарийвчлан танилцах,

шаардлагатай мэдлэг чадварыг тохирох цаг үед үр ашигтайгаар ашиглах ач холбогдолтой юм.

ТУЗ-ийн бүрэлдэхүүний 1/3-ээс багагүй хувийг хараат бус гишүүдээс бүрдүүлэх нь тохиромжтой бөгөөд хараат бус гишүүд нь банкны удирдлагын үйл ажиллагаа хянах хангалттай мэдлэг туршлагатай, үнэнч шударга байх нь чухал байдаг.

ТУЗ-ийн гишүүдийн хараат бус байдал нь банкны удирдлага болон бусад таагүй гадны нөлөөнд авталгүйгээр, шаардлагатай гэж үзсэн бүх мэдээлүэтэй нарийвчлан танилцсаны үндсэн дээр шударга, оновчтой шийдвэр гаргаж байгаагаар илэрдэг. Банкны тухай (өинэчилсэн найруулга) хуулийн 33 дугаар зүйлд ТУЗ-ийн хараат бус гишүүнд тавих шаардлагыг нарийвчлан зааж өгсөн.

ТУЗ-ийн шийдвэр гаргах үйл явцын ил тод байдлыг хангах нь чухал бөгөөд юуны түрүүнд ТУЗ-ийн гишүүдийг сонгох журам, сонгогдож буй гишүүдийн ажлын туршлага, боловсролын талаарх мэдээлэл, гишүүдэд тавигдах шалгуур болон холбогдох бусад мэдээллийг нээлттэй болговол зохино.

Банкны үйл ажиллагаа болон хэтийн төлөвтэй холбоотой шийдвэрүүдийг банкны ТУЗ-ийн хурлаар шийдвэрлэдэг учраас ТУЗ-ийн бүх гишүүдийг хуралд хэлэлцэгдэх асуудал, агуулгын талаар урьдаас мэдээллээр хангаж, бүх гишүүдийн ирцийг хангах зорилгоор хурлын товыг тохиромжтой хугацаанд зарлах нь зүйтэй. Түүнчлэн, ТУЗ-ийн хурлын ирцийн талаарх мэдээллийг нийтэд нээлттэй болгох нь ТУЗ-ийн ил тод байдлыг хангахад эерэгээр нөлөөлөх, хурал нь үр ашигтай явагдаж байгааг харуулах ач холбогдолтой.

3.3. ТУЗ нь БЗУ-г бэхжүүлэх үүднээс дараахь эрх, үүргийг хэрэгжүүлнэ:

3.3.1. Банкны стратеги төлөвлөгөөг батлах. Үүнд банкны үйл ажиллагаа, эрсдэлийн удирдлага, хяналттай холбоотой бодлогын шинж чанартай баримт бичиг, дүрэм, журам, заавар, зөвлөмж хамаарна;

Дээрх асуудал (*журмын 3.3*)-ын талаар буюу стратеги төлөвлөгөөний төслийг гүйцэтгэх удирдлага болон ТУЗ-ийн аливаа гишүүнээс оруулах саналыг тусгаж, ТУЗ-ийн хурлаар сайтар танилцаж, үнэлэлт дүгнэлт өгсний үндсэн дээр батлах эсэх талаар шийдвэрийг гаргана. Дээрх баримт бичгийг гүйцэтгэх удирдлагаас боловсруулж буй үед удирдлагын бүрэлдэхүүнд алба хашиж буй хүн бүр дээрх бичигтэй сайтар танилцах хэрэгтэй бөгөөд энэ нь цаашид албан үүргээ хариуцлагатайгаар гүйцэтгэхэд дөхөм болдог. Үүний гүйцэтгэх удирдлагад ажиллаж буй этгээдийг ажил үүргээ гүйцэтгэхэд туршлага, чадвар дутах тохиолдолд тэдэнд техникийн туслалцаа үзүүлэх (*тухайлбал, шаардлагатай сургалтад хамрагдахаас гадна, гадны мэргэжилтнүүдээс туслалцаа авах*) байдлаар дээрх дутагдлуудыг орлуулах оновчтой тогтолцоог бүрдүүлэн ажиллах нь тохиромжтой. Ялангуяа банкнаас боловсруулсан дүрэм, журам нь хууль ёсоор ёрчилдож байгаа талаар мэргэжлийн хуульчаас туслалцаа авах нь олонтоо тохиолддог.

3.3.2. Ашиг сонирхлын зөрчлийн улмаас банкны өмнө хүлээсэн эрх үүргээ зүй ёсоор хэрэгжүүлэхэд саад тотгор үзүүлэх үйлдэл (эс үйлдэл) гаргахгүй байх;

ТУЗ-ийн гишүүнтэй холбоотой үүсэх ашиг сонирхлын зөрчлийн асуудлыг ТУЗ-ийн хурлаар хэлэлцэж санал хураахад ашиг сонирхлын зөрчилтэй гишүүнийг санал хураалтад

оролцуулахгүй байх нь зүйтэй бөгөөд ашиг сонирхлын зөрчлийн талаарх асуудал нь зөвхөн ТУЗ-ийн гишүүдээр хязгаарлагдахгүй. Тухайлбал, доорх ашиг сонирхлын зөрчил үүсч болох асуудалд банк болон ТУЗ-ийн зүгээс анхаарал хандуулах шаардлагатай. Үүнд:

- Банкны эдийн засагч, ажилтнууд, удирдах албан тушаалтан болон хяналтын багцыг эзэмшигч нарт зээл олгох,
- Банкны удирдах албан тушаалтны эзэмшдэг компанитай бизнесийн харилцаанд орох,
- Банк нь групп/нэгдэл компанид хамаарагддаг тохиолдолд толгой болон охин компаниудтай бизнесийн харилцаанд орох.

Банк болон холбогдох этгээдүүд, ялангуяа хувь нийлүүлэгчид, удирдах албан тушаалтнууд, ТУЗ-ийн гишүүд, холбоотой хуулийн этгээдийн хооронд хийгдэх гэрээ, хэлцлийг банкны болон хадгаламж эзэмшигчдийн нийтлэг эрх ашгийг зөрчихгүйгээр, *Хараат бус байдлын (arm's length)* дүрэмд үндэслэн хийх шаардлагатай байдаг. *Хараат бус байдлын дүрэм*-ийн дагуу холбоотой талуудын хооронд хийгдэж буй гүйлгээний үнийг хараат бус талуудын хооронд хийгдэх гүйлгээний үнэтэй адилаар тогтоодог.

3.3.3. Банкны гүйцэтгэх захирлыг Банкны хуульд заасан шаардлагыг хангасан хүмүүсээс сонгон шалгаруулж, ажилд томилох, шаардлагатай бол ажлаас чөлөөлөх;

Банкны тухай хуульд гүйцэтгэх захиралд тавигдах шаардлагуудыг тусгасан боловч банкны үйл ажиллагааны цар хүрээ өргөжих, бүтээгдэхүүн үйлчилгээний нэр төрөл нэмэгдэхийн хирээр удирдах албан тушаалтнуудын мэргэжлийн түвшинг дээшлүүлэх шаардлагатай болдог.

ТУЗ нь банкны үйл ажиллагааг удирдан зохион байгуулах чадвартай этгээдийг банкны гүйцэтгэх удирдлагад сонгох, томилох, ажлын гүйцэтгэлд хяналт тавих, шаардлагатай тохиолдолд ажлаас нь чөлөөлж мэргэжлийн шалгуур хангасан, банкны үйл ажиллагааг цаашид үргэлжлүүлэн тогтвортой удирдах этгээдийг шинэчлэн томилох үүрэг хүлээнэ. Нөгөө талаас ТУЗ нь банкинд хэрэгжиж буй удирдлагын тогтолцоо нь үр дүнтэй эсэх талаар үнэлэлт өгөх, ялангуяа ТУЗ-ийн гишүүдийг нэр дэвшүүлэх, сонгон шалгаруулах, сонирхлын зөрчилтэй асуудлуудыг зохицуулах, банкны үйл ажиллагааны сул талыг тогтоох, залруулах талаар арга хэмжээг авах шаардлагатай.

3.3.4. Банкны гүйцэтгэх захирал болон бусад шийдвэр гаргах шатны удирдлагын үйл ажиллагаанд хяналт тавих, ажлын үр дүнгийн тайланг тодорхой цаг хугацааны давтамжтайгаар авч хэлэлцэх, шаардлагатай гэж үзсэн асуудлаар тайлбар гаргуулан авах. Шаардлагатай гэж үзсэн асуудалд дараахь зүйл хамаарна:

ТУЗ нь гүйцэтгэх удирдлагын үйл ажиллагаанд хяналт тавихдаа тэдний боловсруулсан тайлантай танилцахаас гадна бодит байдал дээр гүйцэтгэх удирдлагын ажил үүргийн биелэлт, хууль ёсгүй хэрэгжилт болон эрсдэлийн удирдлагын өнөөгийн байдлын талаар сайтар танилцаж, тайланд шаардлагатай мэдээллийг тодорхой тусгаагүй гэж үзвэл нэмж тусгуулах талаар арга хэмжээ авах нь зүйтэй. Үүнээс гадна гүйцэтгэх удирдлагын үйл ажиллагаанд хяналт тавих үүрэгтэй дотоод аудитын нэгж, ажилтнаас нэмэлт тайланг гаргуулж танилцах, шаардлагатай тохиолдолд тавих хяналтыг чангатгах арга хэмжээг авна.

3.3.4.1.Холбогдох хууль тогтоомжид заасан зохистой харьцаа, хязгаарлалтыг зөрчин хийсэн ажил гүйлгээ,

3.3.4.2.Банкны хяналтын багцыг эзэмшдэг хувь нийлүүлэгч, ТУЗ-ийн гишүүн, гүйцэтгэх захирал, ажилтан болон тэдгээрийн холбогдох этгээдтэй байгуулсан гэрээ, хэлцэл, үүнтэй холбоотойгоор үүссэн эрсдэл,

Одоогийн байдлаар томоохон хувь нийлүүлэгчтэй, хаалттай бүтэцтэй хэд хэдэн банк үйл ажиллагаа явуулж байгаа бөгөөд банкны зүгээс дээрх хувь нийлүүлэгч эсвэл хувь нийлүүлэгчдийн эзэмшлийн компаниудтай гэрээ, хэлцэл байгуулах нь өндөр эрсдэлийг дагуулдаг. Үүний адилаар банкны зүгээс ТУЗ-ийн гишүүд, гүйцэтгэх удирдлагад ажиллах этгээдүүдтэй гэрээ байгуулах нь мөн адил эрсдэл үүсгэжээ. ТУЗ-ийн зүгээс дээрх гэрээ хэлцүе *Хараат бус байдлын дүрмийн* дагуу хийлгэх нь зүйтэй бөгөөд банкинд хохирол учруулахаар хууль бус гэрээ хэлбэр хийсэн гэж үзвэл эрсдэл, алдаа дутагдлыг арилгах, урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг тухай бүр авах шаардлагатай.

3.3.4.3.Банкны санхүүгийн тогтвортой байдалд ноцтой нөлөө үзүүлэх ажил гүйлгээ.

Банкинд үйл ажиллагааны талаар шийдвэр гаргах бүрт эрсдэл дагалддаг тул ТУЗ, гүйцэтгэх удирдлага нь дээрх эрсдэлүүдийн банкинд бий болгох хохирол, үзүүлэх нөлөөнд үндэслэн хооронд нь эрэмбэлэх шаардлагатай тохиолдолд эрсдэлээс хамгаалах арга хэмжээг авах нь зүйтэй. Иймд банкинд ноцтой эрсдэл учруулах магадлал өндөртэй, холбогдон гарах эрсдэлийг удирдах боломж багатай гүйлгээ, арилжаанд банкны зүгээс онцгой анхаарал хандуулах шаардлагатай юм.

Алдагдалд орсон зарим банкуудын жишээнээс харахад, цөөн тооны ажиллох чадварт хэт найдах, тэдэнд тавих хяналтыг сулруулснаас дээрх ажилтнууд их хэмжээний алдагдлыг банкинд бий болгосон байдаг. Дээрх асуудал бий болсон үгүйгээс үл хамааран банкны зүгээс дээрх ажилтнуудын үйл ажиллагаанд ижил ажил үүргийн хуваарьтай өөр ажилтан, эсвэл хараат бус этгээдээр хяналт тавиулах замаар үүсч болох эрсдэлээс сэргийлэх боломжтой юм. Түүнчлэн эрсдэлтэй арилжаа, гүйлгээ хийснээр банкинд их хэмжээний алдагдал учруулах эцэстээ банкны имиж, нэр төрд сөргөөр нөлөөлдөг тул банкны зүгээс цаашид зөвхөн холбогдох гүйлгээний мөнгөн дүн бус бизнесийн үйл ажиллагааны чанарт анхаарлаа хандуулан ажиллах шаардлагатай.

3.3.5.Банкны дотоод аудитын асуудал эрхэлсэн нэгжийг гүйцэтгэх захирлаас хараат бус байдлаар зохион байгуулах;

Дотоод аудитын нэгж нь банкны үйл ажиллагааны орчинд шалгалт хийгээд зогсохгүй гүйцэтгэх удирдлагын ажлын гүйцэтгэлд үнэлгээ дүгнэлт өгөх үүрэгтэй. Дотоод аудитын нэгжээс хийж байгаа шалгалтад банкны гүйцэтгэх удирдлагын зүгээс зохисгүй байдлаар нөлөө үзүүлэх, үр дүнг нуун дарагдуулахаас сэргийлэн шалгалтын тайланг шууд ТУЗ-д эсвэл ТУЗ болон гүйцэтгэх удирдлагад зэрэг хүргүүлэх тогтолцоо бүрдүүлэх нь зүйтэй.

3.3.6.Банкны дотоод аудитын асуудал эрхэлсэн нэгжээс хийсэн шалгалтын акт материал, ажлын тайлан зэргийг цаг тухайд нь авч хэлэлцсэний үр дүнд зохистой засаглал болон дотоод хяналтын тогтолцоог боловсронгуй болгох талаар банкны гүйцэтгэх захиралд үүрэг даалгавар өгөх, авсан арга хэмжээний үр дүнг тооцох;

Дотоод хяналтын оновчтой тогтолцоог бүрдүүлэх нь банкны зохистой засаглалыг хангах гол бүрэлдхүүн хэсэг болí. Банкны гүйцэтгэх удирдлага нь банкинд дотоод хяналтыг бүрдүүлэн ажиллуулах үүрэг хүлээх бөгөөд нөгөө талаас ТУЗ нь гүйцэтгэх удирдлагаас бүрдүүлсэн дотоод хяналтын тогтолцоо нь үр нөлөөтэй, оновчтой бүрдсэн эсэхэд хяналт тавин ажиллана. Банкны дотоод хяналтын тогтолцооны хэрэгжилтэд дотоод аудитын нэгж хяналт тавих бөгөөд шалгалтын тайланг ТУЗ болон гүйцэтгэх удирдлагад зэрэг хүргүүлэх, танилцуулах үүрэг хүлээнэ. Дотоод аудитын нэгжээс хүргүүлсэн тайланд дурьдсан дотоод хяналтын тогтолцооны сул талыг арилгахад шаардлагатай арга хэмжээг гүйцэтгэх удирдлага авдаг бол ТУЗ нь хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ нь үр дүнгээ өгч байгаа эсэх тал дээр хяналт тавьж ажиллана.

3.3.7.Банкны удирдлага, зохион байгуулалтын асуудлыг жилд нэгээс доошгүй удаа авч хэлэлцэн, боловсронгуй болгох талаар санаачилга гарган ажиллах;

Банкны гүйцэтгэх удирдлагaí òàèààð яаралтай шийдвэрлэх асуудал тулгарсан тохиолдолд ТУЗ-ийн хурлыг зарлан хуралдуулна. Оуралд ТУЗ-өөс олон гишүүнийг хамруулах үүднээс хурлын тов, газрыг аль болох эртнээс зарлан түгээх нь чухал бөгөөд хэлэлцэх асуудал болон агуулгын талаарх мэдээллийг хуралд оролцогсдод урьдчилан хүргүүлсэн байвал зохино. Түүнчлэн түр хурлыг хуралдуулах, хурлын талаар мэдээлэх журмыг хурал болохоос өмнө ТУЗ-ийн бүх гишүүдэд нээлтэй болгож хуралд оролцогсдын гарын үсгээр баталгаажсан хурлын протоколыг үйлдэж, баримтжуулах шаардлагатай.

3.3.8.Банкны өмнө хүлээсэн эрх үүргээ үнэнч шударгаар гүйцэтгэж, хууль тогтоомжийг чандлан сахих;

ТУЗ нь банкны харилцааг зохицуулж буй хууль тогтоомж, түүнд орох нэмэлт, өөрчлөлтийн талаар сайтар ойлголттой байх, хувь нийлүүлэгчид, харилцагчдын өмнө хүлээсэн үүргээ биелүүлэхэд хүчээ дайчлан ажиллах шаардлагатай.

3.3.9.Банкны үйл ажиллагааны цар хүрээ өргөжихийн хэрээр удирдлагыг үр дүнтэй хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай мэдлэг, дадлага, туршлагыг хуримтлуулах. Шаардлагатай бол ТУЗ-ийн гишүүдийг сургалтад хамруулах, мэргэжил дээшлүүлэх хөтөлбөрийг батлан гаргаж, хэрэгжүүлэх;

ТУЗ-ээí àèøççä нь банкнаас шинэ бүтээгдэхүүн үйлчилгээг гаргах, шинэ зах зээлд нэвтрэх үйл явц нь зөв чиглэл, бодлогын дагуу хэрэгжиж байгаа эсэхэд оновчтой дүгнэлт өгөх, хяналт тавих, банкны гүйцэтгэх удирдлагыг буруу арга хэмжээ авахаас сэргийлэхэд шаардагдах хангалттай туршлага мэдлэгийг эзэмшсэн байна. ТУЗ нь дээрх асуудлыг дүгнэх хангалттай мэдлэгийг эзэмшээгүй гэж үзвэл гадны зөвлөхөөс туслалцаа хүсэх, мэдлэг туршлагаа тухай бүрт дээшлүүлэх арга хэмжээг тогтмол авна.

3.3.10.Банк, санхүүгийн хяналт шалгалтын тогтолцооны талаар зохих хэмжээний мэдлэгтэй байх, төрийн эрх бүхий байгууллагатай жигд, тогтвортой харилцах;

Банкны ТУЗ нь хяналт шалгалтын эрх бүхий байгууллага (*Монголбанк болон бусад холбогдох байгууллагууд*)-тай жигд, тогтвортой харилцаа тогтоож банкны удирдлагыг сайжруулахад шаардагдах мэдээ, мэдээллийг авах хүсэлтээ тухай бүрт тавих нь зүйтэй.

3.3.11.Банкны өдөр тутмын үйл ажиллагаанд зүй бусаар оролцохоос зайлсхийх (Энэ заалт нь ТУЗ-ийн бүрэлдэхүүнд орох гүйцэтгэх захиралд хамаарахгүй);

Банкны эрх мэдлийн тэнцвэртэй байдлыг хангах зорилгоор ТУЗ нь банкны өдөр тутмын үйл ажиллагаанд оролцохоос аль болох зайлсхийх, дээрх үүргийг гүйцэтгэх удирдлагад даалгах нь тохиромжтой бөгөөд гүйцэтгэх удирдлагын ажлын гүйцэтгэлд хяналт тавин ажиллана. ТУЗ нь банкны өдөр тутмын үйл ажиллагаанд зүй бусаар оролцвол банкинд дахь эрх мэдлийн тэнцвэртэй байдал алдагдахад хүрнэ.

3.3.12.Гүйцэтгэх захирлын урамшууллын асуудлыг банкны эрхэм зорилго, стратеги төлөвлөгөө, ёс зүйн хэм хэмжээ болон хяналтын тогтолцоо зэрэгтэй уялдуулан шийдвэрлэх;

ТУЗ нь гүйцэтгэх удирдлагад олгох шагнал урамшууллын хэмжээг банкны эрхэм зорилго, стратеги төлөвлөгөөтэй уялдуулан тогтоох аргачлалыг нэвтрүүлэх нь зүйтэй бөгөөд энэ нь цаашид банкны гүйцэтгэх удирдлагыг ажлаа богино хугацааны ашиг орлого бус урт хугацааны хэтийн зорилгод үндэслэн гүйцэтгэх боломжийг бүрдүүлнэ.

3.3.13.Монгол Улсын хууль тогтоомж болон олон улсын стандартад заасан шаардлагыг хангасан аж ахуйн нэгж, байгууллагыг хөндлөнгийн (гадаад) аудитороор сонгон шалгаруулах.

Банкинд хөндлөнгийн аудит хийх найдвартай, хараат бус гадны компанийг сонгон шалгаруулах нь чухал бөгөөд банкны санхүүгийн тайланд олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн эрсдэлийн үнэлгээний аргачлалд тулгуурлан хөндлөнгийн аудитыг хийлгэнэ. Түүнчлэн ТУЗ нь хөндлөнгийн аудитаас ирүүлсэн тайлангаас гадна, банкны дотоод хяналтын тогтолцоо нь үр ашигтай эсэх, цаашид тогтолцоог сайжруулахад авах арга хэмжээний талаарх тэдний үзэл бодолтой танилцах нь чухал юм.

3.4.ТУЗ нь эрх, үүргээ хэрэгжүүлэх үүднээс дараахь хороог байгуулж болно:

Дараах удирдлага зохион байгуулалтын нэгжүүд нь өөрт оногдсон ажил үүргээ гүйцэтгэх шаардлагатай бөгөөд тэдгээрийн үйл ажиллагааны найдвартай, ил тод байдлыг хангах үүднээс хороонд ажиллах гишүүдийн тоо, бүрэлдэхүүн (*хараат бус гишүүд*) болон үйл ажиллагааны журмын талаар нарийвчлан тодорхойлж холбогдох мэдээллийг ил тод болгох нь тохиромжтой. Түүнчлэн хороодын үйл ажиллагааг идэвхижүүлэх үүднээс хорооны дарга, гишүүдийн бүрэлдэхүүнийг зарим үед өөрчлөх нь эерэг үр дүнд хүргэдэг.

3.4.1.Эрсдэлийн удирдлагын асуудал эрхэлсэн хороо. Тус хороо нь банкны гүйцэтгэх захирлын зүгээс зээлийн, зах зээлийн, хөрвөх чадварын, үйл ажиллагааны, хууль эрх зүйн, нэр хүндийн болон бусад төрлийн эрсдэлийн удирдлагын талаар авч буй арга хэмжээ нь хангалттай байгаа эсэхэд хяналт тавина;

Эрсдэлийн удирдлагын хороо нь дараах үүрэг хариуцлагыг хүлээнэ. Үүнд: Банкны үйл ажиллагааны нэгж бүрт үүсч болох эрсдэлийн түвшинг тодорхойлох, илрүүлэх, эрсдэлийг бууруулах, арилгахад шаардлагатай арга хэмжээг авах, оновчтой эрсдэлийн удирдлагыг хэрэгжүүлэх. Тухайлбал, эрсдэлийн удирдлагын хороо нь эрсдэлийг хэмжихэд ашиглаж буй аргачлалын сул талууд, хязгаарлалтууд (техник, таамаглал)-ын талаар сайтар ойлголттой байж дээрх дутагдлыг залруулах талаар баримтлах бодлогыг тодорхойлно.

3.4.2. Урамшууллын асуудал эрхэлсэн хороо. Тус хороо нь энэхүү журмын 3.3.12-д заасан асуудлыг шийдвэрлэнэ;

Урамшууллын асуудал эрхэлсэн хороо нь дараах үүрэг хариуцлагыг хүлээнэ. Үүнд: Банкинд мөрдөгдөж буй цалин, урамшууллын бодлогын дагуу ТУЗ, гүйцэтгэх удирдлагад олгох цалин, урамшууллын хэмжээг тодорхойлох бөгөөд тогтоосон хэмжээ нь банкны соёл, хяналтын орчин болон банкны хэтийн стратеги төлөвгөөтэй нийцэж байвал зохино.

Банкны гүйцэтгэх удирдлагад олгогдох урамшууллын хэмжээг ажлын гүйцэтгэл, үр дүнд, цалин нөхөн олговрын хэмжээг банкны урт хугацааны үнэт зүйлсүд тулгуурлан тус тус тогтоох бөгөөд хэт их эрсдэлтэй үйл ажиллагаа явуулах, богино хугацааны ашиг орлого олоход анхаарлаа хандуулах эрсдэлийг үүсгэхгүйн тулд урамшуулал болон цалингийн түвшинг банкны баримтлах ерөнхий бодлогод нийцүүлэн оновчтой тогтооно.

3.4.3. Аудитын асуудал эрхэлсэн хороо. Тус хороо нь гадаад болон дотоод аудитын асуудлыг хууль тогтоомжоор олгогдсон эрх, үүргийнхээ хүрээнд хариуцан ажиллана;

Аудитын асуудал эрхэлсэн хороо нь дараах үүрэг хариуцлагыг хүлээнэ. Үүнд: Банкинд хийгдэх дотоод болон хөндлөнгийн аудитаар ажиллах аудиторуудын үйл ажиллагааг хянах, ТУЗ болон хувь нийлүүлэгчдэд нэрсийг санал болгох, сонгон шалгаруулах, цалин, урамшуулал олгох, ажлаас чөлөөлөх, аудитын хүрээ, давтамжийг тогтоох, тайлантай танилцах, аудитын дүгнэлтэд дурьдсан банкны дотоод хяналтын тогтолцооны сул талууд, цаашид авах шаардлагатай арга хэмжээний талаарх саналыг гүйцэтгэх удирдлага нь хууль ёсоор дагуу, тохиромжтой цаг хугацаанд хэрэгжүүлж буй эсэхэд хяналт тавин ажиллах үүрэгтэй.

3.4.4. Хүний нөөцийн асуудал эрхэлсэн хороо. Тус хороо нь ТУЗ-ийн үйл ажиллагааны үр дүнг дүгнэх, боловсронгуй болгох, ТУЗ-ийн гишүүнийг томилох, ажлаас чөлөөлөх асуудалд дэмжлэг үзүүлнэ.

Хүний нөөцийн асуудал эрхэлсэн хороо нь дараах үүрэг хариуцлагыг хүлээнэ. Үүнд: ТУЗ-ийн гишүүдийн үйл ажиллагаанд үнэлгээ хийх, хувь нийлүүлэгчдийн хурлаар удирдах албан тушаалд ажиллах этгээдүүдийн нэрсийг дэвшүүлэх, сонгох, үүрэгт ажлаас нь чөлөөлөх асуудлыг оруулах, шаардлагатай тохиолдолд холбогдох асуудлаар удирдлага болон ажилд аас тайлан гаргуулан авах үүргийг хүлээнэ. Санхүүгийн зохицуулах хорооноос боловсруулсан зохистой засаглалын журамд хүний нөөцийн асуудал эрхэлсэн хороо нь дараах байдлаар үйл ажиллагаагаа явуулна гэж заасан байдаг. Үүнд:

3.4.4.1. Хүний нөөцийн хороо нь хувь нийлүүлэгчдээс ТУЗ-ийн гишүүдэд нэр дэвшигчдийн талаарх мэдээллийг хүлээн авч нэр дэвшигчид нь банкны талаар хууль тогтоомж, ТУЗ-ийн дүрэм, банкны дүрэм, бусад дотоод журамд заасан мэргэжлийн болон бусад асуудлаар тавигдах шаардлагуудыг хангасан эсэх талаар дүгнэлт гаргах, хэрэв хангаагүй гэж үзсэн тохиолдолд нэр дэвшигчид бичгээр хариу мэдэгдэх,

3.4.4.2. ТУЗ-ийн гишүүн нас барах, эсвэл өөр хугацаанд хуралд оролцох боломжгүй болсон тохиолдолд дараагийн хувь нийлүүлэгчдийн хурал болох хүртэл үүрэгт ажлыг орлон гүйцэтгэгчийг тус хорооноос томилон ажиллуулах,

3.4.4.3. ТУЗ-ийн гишүүдийн ажлын үүрэгт хугацаа дуусахад гишүүн бүрийн ажлын гүйцэтгэлийн тайланг хувь нийлүүлэгчдийн хурлаар танилцуулах бөгөөд танилцуулгад гишүүний хурлын ирц, оролцооны талаарх мэдээллийг тусгасан байна.

3.4.4.4. Аанкны гүйцэтгэх удирдлагад багтан ажиллах албан тушаалтныг сонгон шалгаруулах, нэр дэвшүүлэх, тэдэнд холбогдох мэдээллийг цуглуулах, ТУЗ-д танилцуулах болон ажлын гүйцэтгэлд үнэлэлт өгөх үүргийг гүйцэтгэнэ.

Групп компанийг талаар нэмэлт тайлбар

Энэхүү зөвлөмжид тусгагдсан зарчмууд нь банкныг групп компанийн охин компани эсвэл толгой компани байх тохиолдолд үйлчлэх бололцоотой ч групп компанийн бүтцээс шалтгаалан банкны зохистой засаглалын талаарх нэмэлт асуудлуудыг охин болон толгой компаниуд хамтран шийдвэрлэх шаардлага тулгардаг. Групп компанийн бүтцэд хамаарах банкны үйл ажиллагаанд хянан шалгагчийн зүгээс үнээлт, дүгнэлт өгөхдөө толгой болон охин компанийн зүгээс зохистой засаглалын талаар хүлээх үүргээ ухамсарлан үйл ажиллагаанд мөрдлөг болгодог талыг сайтар харгалзан үзвэл зохино.

Толгой компанийн ТУЗ болон гүйцэтгэх удирдлага нь нийт групп компанийн хэмжээнд зохистой засаглалыг хангах зорилгоор ерөнхий стратеги, бодлогыг боловсруулж, салбар компаниудад зориулсан зохистой засаглалын оновчтой бүтцийг нэвтрүүлэх, толгой болон нийт салбар компаниудын үйл ажиллагааны дотоод хяналтын тогтолцоог хянахад тохиромжтой аргачлалыг боловсруулж, хэрэгжүүлэн ажиллах үүргийг хүлээнэ. Салбар банкны ТУЗ болон гүйцэтгэх удирдлага нь зохистой засаглалын талаар хүлээх өөрийн үүргээ биелүүлэх буюу банкны үйл ажиллагааны тогтвортой байдлыг хангах, хадгаламж эзэмшигчдийн эрх ашгийг хамгаалах, зохистой харьцааны шалгуур үзүүлэлтүүд болон холбогдох хууль тогтоомжийг чандлан сахиж ажиллана.

Толгой компанийн ТУЗ нь толгой болон салбар компаниудад учирч болох материаллаг эрсдэл болон компанийг хүнддэлд оруулж болзошгүй асуудлын талаар нарийн ойлголттой байх шаардлагатай бөгөөд салбар компаниудын үйл ажиллагаанд зохистой хяналтыг тогтмол тавьж ажиллана. Энэ зөвлөмж нь толгой компанийн ТУЗ, гүйцэтгэх удирдлагын үүрэг хариуцлага нь салбар компани буюу банкны ТУЗ, гүйцэтгэх удирдлагын үүрэг хариуцлагаас илүү ач холбогдолтой эсвэл нөлөөтэй талаар тусгаагүй бөгөөд групп компанийн үйл ажиллагаанд ажил үүргийн давхардал тулгарсан гэж үзвэл холбогдох ажил үүргийн хуваарийг нэгтгэх замаар оновчтой хяналтын бүтцийг бүрдүүлэх бололцоотой.

Банк нь санхүүгийн үйл ажиллагаа үддүйггүй групп компанийн салбар компани бол юуны чинь банкны тогтвортой үйл ажиллагааг хангаж, зохистой засаглалын хэрэгжилтэд илүүтэйгээр анхаарлаа хандуулан ажиллах нь зүйтэй. Банк болон групп компанид хамаарагдах салбар компаниудын хооронд гэрээ, хэлцэл хийгдэх үед ТУЗ-өөс баримтлах оновчтой бодлого болон *Хараат бус байдлын* зарчмыг баримтлана. Ялангуяа төлбөрийн чадварын хувьд эргэлзээтэй салбар компанитай гэрээ, хэлцэл хийхгүй байвал зохино. Иймд, банк нь санхүүгийн бус үйл ажиллагаа явуулж буй группэд хамаарагдаж байгаа тохиолдолд аль болох бие даасан, тусдаа хуулийн этгээд хэлбэрээр үйл ажиллагаа явуулах нь тохиромжтой.

ДӨРӨВ. БАНКНЫ ГҮЙЦЭТГЭХ ШАТНЫ УДИРДЛАГЫН ЭРХ, ҮҮРЭГ

4.1.Банкны гүйцэтгэх шатны удирдлага гэдэгт гүйцэтгэх захирал, ерөнхий захирал болон банкны газар, хэлтсийн захирлуудыг хамруулан ойлгоно.

Дээрх албан тушаалтнууд нь дээд удирдлагын хяналтан дор банкны үйл ажиллагааг удирдах, тухайн үйл ажиллагаанд голлох үүрэг гүйцэтгэх ажилтнуудад хяналт тавьж ажиллах үүрэгтэй. Банкны гүйцэтгэх удирдлагад ажиллах албан тушаалтнууд нь ТУЗ-өөс зохистой засаглалын талаар баталсан бодлого, аргачлалын хэрэгжилтийг сайжруулах зорилгоор банкны тухайн үйл ажиллагаа хариуцсан салбарын удирдлагуудын үйл ажиллагаанд хяналт тавьж ажиллана.

4.2.Гүйцэтгэх шатны удирдлага нь банкны зохистой засаглалын талаар дараахь эрх, үүргийг хэрэгжүүлнэ:

4.2.1.Банкны стратегийн төлөвлөгөө болон эрсдэлийн удирдлагын талаарх дотоод заавар, дүрэм, журмыг боловсруулж, ТУЗ-д өргөн барьж, батлуулах;

Гүйцэтгэх шатны удирдлага нь үйл ажиллагаандаа мөрдөх удирдлагын төлөвлөгөө, дүрэм журам, аргачлалыг боловсруулах үүрэгтэй бөгөөд ТУЗ-д танилцуулж батлуулсны дараа банкинд хэрэгжүүлэх арга хэмжээг эрчимтэй авна.

4.2.2.ТУЗ-өөс баталсан стратеги төлөвлөгөө болон дүрэм, журам, заавар, зөвлөмжийн хэрэгжилтийг хангах;

4.2.3.Банкны ажилтнуудын хувьд өөрт ногдсон үүргээ аливаа ашиг сонирхлын зөрчилгүйгээр гүйцэтгэх нөхцөл бололцоог бүрдүүлэх;

Гүйцэтгэх удирдлага нь банкны удирдлага зохион байгуулалт, банкинд хэрэгжих тогтолцоог бүрдүүлэхдээ банкны ажилтнуудыг сонирхлын зөрчилд орохоос сэргийлэх байдлыг хангана. Тухайлбал, банкинд баг (хос)-ийн хяналтын тогтолцоо буюу ажилтнууд нь бие биенийхээ ажлын гүйцэтгэлд хяналт тавьж ажиллах аргачлалыг нэвтрүүлэх, тодорхой хугацааны давтамжтайгаар хянах үүрэгтэй ажилтнуудыг солих арга хэмжээ нь сонирхлын зөрчил үүсэхээс сэргийлнэ.

4.2.4.Банкны үндсэн үйл ажиллагаа болон эрсдэлийн талаарх бүхий л төрлийн заавар, журам болон стандартыг ажилтнуудаараа мөрдүүлэн хэвшүүлэх, энэ талаар зохих гарын авлага болон зөвлөмжийг батлан гаргасан байх;

Банкнаас боловсруулсан заавар журам, стандартуудын агуулга, зорилгыг ажилтнууд сайтар ойлгох, үйл ажиллагаандаа мөрдлөг болгох нь чухал юм. Ажилтнуудын хууль журмыг чандлан сахиж байгаа тал дээр банкны дотоод аудитын нэгжээс ажиглалт хийх замаар үнэлгээ өгөх хэрэгтэй бөгөөд холбогдох аргачлалыг боловсруулах шаардлагатай.

4.2.5.Банкны дотоод хяналтын тогтолцоог бүрдүүлэн, жигд ажиллагааг хангах;

Банкны гүйцэтгэх удирдлага нь ТУЗ-өөс өгсөн чиглэлийн дагуу үр ашигтай дотоод хяналтын тогтолцоог бүрдүүлэн банкинд нэвтрүүлэх үүрэг хариуцлагыг хүлээдэг.

Удирдлагын талаарх гаргах шийдвэрийг жижиг банкны хувьд ч мөн адил нэгээс дээш албан тушаалтны оролцоотойгоор гаргадаг бөгөөд гүйцэтгэх удирдлага нь дараах нөхцөл байдал үүсэхээс сэргийлж ажиллана. Үүнд:

- Бизнесийн төрөлжсөн, анхан шатны үйл ажиллагаанд зохисгүй байдлаар оролцох,
- Шаардлагатай мэдлэг, туршлагыг эзэмшээгүй этгээдийг холбогдох албан тушаалд томилох,
- Банкинд ашиг орлого оруулдаг, нэр хүнд бүхий ажилтны үйл ажиллагаанд шаардлагатай хяналтыг тавих эрмэлзэл хүсэлгүй эсвэл боломжгүй байх,
- Банкинд төлөвлөснөөс их хэмжээний ашиг оруулдаг ажилтныг алдах болгоомжлол удирдлагад бий болсон тохиолдолд тус ажилтанд хяналт тавих асуудлыг шийдвэрлэхэд хүндрэл учирдаг.

Банкинд үр ашигтай дотоод хяналтын тогтолцоог нэвтрүүлэх нь гүйцэтгэх удирдлагын чухал үүргийн нэг бөгөөд банкны үйл ажиллагааны нэгж бүрт үүсэх эрсдэлийг үнэлэх замаар нэгж тус бүрт тохирох дотоод хяналтыг бүрдүүлнэ. Банкны үйл ажиллагааны аль нэг хэсэгт ноцтой эрсдэл бодитоор үүсэхээргүй байгаа ч тохирох дотоод хяналтын тогтолцоог яаралтай нэвтрүүлж, хэрэгжүүлэх арга хэмжээг авах шаардлагатай. Банкинд үүсэх эрсдэл нь ноцтой эсэхийг эрсдэл учирснаар банкинд учруулах боломжит алдагдал, хүндрэлд үндэслэн шийдвэрлэнэ.

4.2.6. Дотоод хяналтын тогтолцоонд гажуудал үүссэн, түүнчлэн эрсдэлийн удирдлагыг хангах талаар тогтоосон үйл ажиллагааны хязгаарлалт зөрчигдсөн бол холбогдох мэдээллийг цаг тухайд нь авч, зохих арга хэмжээг авсан байх;

Дотоод хяналттай холбоотой дараах үндсэн хоёр асуудлыг юуны түрүүнд шийдвэрлэх шаардлагатай. Үүнд:

- Банкны үйл ажиллагаанд учрах эрсдэл оршин байгаа ч тохиромжтой дотоод хяналтын тогтолцоог бүрдүүлээгүй,
- Банкны бүрдүүлсэн дотоод хяналтын тогтолцоо нь үр дүн багатай, оновчгүй байдлаар бүрдүүлсэн.

Тухайлбал, банкны ажилтан нь харилцагчаас гүйлгээ хийлгэхээр өгч буй төлбөрийг хүлээн авдаг, түүнчлэн холбогдох гүйлгээг бүртгэх үүргийг давхар гүйцэтгэж байвал банкны дотоод хяналтын тогтолцоо оновчтой бус байгааг харуулах бөгөөд дээрх үүргийг хоёр хүнээр гүйцэтгүүлэх буюу ажил үүргийн хуваарийг салгах нь дотоод хяналтын тогтолцоо бүрдсэний илрэл юм. Нөгөөтэйгүүр, банкны зүгээс ажил үүргийн хуваарийг салгасан боловч бодит байдал дээр ганц ажилтан дээрх үүргийг давхар гүйцэтгэх тохиолдолд их гардаг бөгөөд энэ нь дотоод хяналтын тогтолцоог бий болгосон боловч хэрэгжилт нь хангалтгүй байгааг харуулж байгаагийн жишээ юм. Дээрх эрсдлүүд банкинд оршин байгаа тохиолдолд гүйцэтгэх удирдлагаас дотоод хяналтын тогтолцоонд үүссэн сул талыг залруулах арга хэмжээг цаг алдалгүй авах шаардлагатай.

4.2.7. Банкны үндсэн эрсдэлүүдэд тогтмол хяналт тавьж, зохистой түвшинд барих талаар санаачилга гарган ажиллах;

Банкны дотоод хяналтын тогтолцоо болон дотоод аудитын үйл ажиллагааг сайжруулахад дараах арга хэмжээг зайлшгүй авах шаардлагатай. Үүнд:

- Дотоод хяналтын үйл ажиллагаа болон аудитын ач холбогдлын талаар нарийн ойлголттой байж, банкны ажилд оёо дад танилцуулах ажлыг зохион байгуулах,
- Дотоод аудитын нэгжээс банкны удирдлагын үйл ажиллагааны талаарх алдаа дутагдлууд, санал дүгнэлтийг тодорхой хугацаанд залруулах, хэрэгжүүлэх арга хэмжээг авч байх,
- Дотоод аудитын нэгжийн тайланг шууд банкны ТУЗ эсвэл аудитын хороонд хүргүүлэх замаар тэднийг гүйцэтгэх удирдлагаас хараат бус байх нөхцлийг бүрдүүлэх,
- Дотоод хяналтын тогтолцооны үр ашигтай байдлыг дотоод аудитуудаар хянуулах,

4.2.8. Дотоод аудитын тусламжтайгаар банкны дотоод хяналтын тогтолцоо болон үйл ажиллагааны зохистой хэм хэмжээг хангаж ажилласан байдалд үнэлэлт дүгнэлт өгөх;

Банкнаас дотоод хяналтын тогтолцоог бүрдүүлсэн боловч хэрэгжихгүй байгаа тохиолдолд банкинд дотоод хяналтын тогтолцоо нь бодит байдалд хэрэгжиж буй эсэхийг урьдчилан боловсруулсан тест, сорилын тусламжтайгаар тогтоох боломжтой.

Дээрх үнэлгээг ихэвчлэн хөндлөнгийн аудитын байгууллага олон улсын стандартад үндэслэн хийдэг боловч зөвхөн банкны санхүүгийн тайланд хийх аудитаар хязгаарлагддаг бөгөөд аудит хийх хугацааны давтамжийн хувьд ч хязгаарлагдмал байдаг. Иймд дээрх асуудлаас зайлсхийх үүднээс банкны дотоод аудитын нэгж нь холбогдох үнэлгээг хийх нь тохиромжтой юм. Гэвч одоогийн банкуудын дотоод аудитын нэгж нь дотоод хяналтын тогтолцоонд шинжилгээ хийхээс илүүтэйгээр банкны ажилтнуудын үйл ажиллагаа, ажлын гүйцэтгэлд газар дээр нь хяналт тавих ажлыг ихэвчлэн гүйцэтгэж байна. Түүнчлэн зарим банкны гүйцэтгэх удирдлага нь банкны дотоод аудит нь дотоод хяналттай адил ойлголт гэж үздэг нь ажиглагдсан бөгөөд цаашид уг ойлголтын ялгаа буюу дотоод аудит нь банкны дотоод хяналтын тогтолцооны нэг чухал бүрэлдүдүүн хэсэг гэдгийг сайтар ойлгох, улмаар гүйцэтгэх удирдлагын зүгээс оновчтой дотоод хяналтын тогтолцоог бүрдүүлэх нь зүйтэй юм.

4.2.9. Банкны үйл ажиллагааны онцлог болон хүлээж болзошгүй эрсдэлийн нэр төрөлтэй уялдаатай удирдлагын мэдээллийн тогтолцоог бий болгосон байх

Энэ хэсэгтэй холбоотой тайлбарыг ИТ (мэдээллийн технологи) хяналт шалгалтын гарын авлагад дэлгэрэнгүй тусгасан болно.

ТАВ. АУДИТЫН ХОРОО БОЛОН ДОТООД АУДИТЫН ЭРХ, ҮҮРЭГ

5.1. Дотоод аудитын үүрэгт дор дурдсан үйл ажиллагааг хамруулна:

Зөвлөмжийн 3.4.3-д дурьдсанчлан аудитын хороо нь банкны дотоод болон хөндлөнгийн аудитуудын үйл ажиллагааг хянах үүрэгтэй. Түүнчлэн банкны дотоод хяналтын тогтолцоог сайжруулах зорилгоор дараах асуудлуудыг ТУЗ болон аудитын хорооны зөвшөөрлийг авсны үндсэн дээр шийдвэрлэнэ. Үүнд:

- Банкны дотоод аудитын талаар баримтлах бодлогыг боловсруулж, банкинд нэвтрүүлэх, танилцуулах,

- Дотоод аудитын дүрэм, журмыг боловсруулах.Журамд дараах асуудлыг тусгасан байна. Үүнд:
  - Дотоод аудитын зорилго
  - Дотоод аудитын нэгжийн хараат бус байдал
  - Дотоод аудитын нэгжийн эрх, үүрэг, хүлээх хариуцлага
  - Шаардлагатай мэдээллийг гаргуулах тогтолцоо
  - Дотоод аудитын үйл ажиллагааг сайжруулах арга хэмжээ
  - Дотоод аудитын тайлан мэдээг хүргүүлэх, тайлагнах тогтолцоо
- Дараах асуудлуудыг багтаасан дотоод аудитын гарын авлагыг боловсруулах. Үүнд:
  - Дотоод аудитын объект буюу аудит хийгдэх нэгжүүд
  - Дотоод аудит хийх аргачлал
- Банкны хууль тогтоомжөө хэрэгжилт, харилцагчдын эрх ашгийг хамгаалах арга хэмжээ болон банкны эрсдэлийн удирдлагын өнөөгийн нөхцөл байдалд тулгуурлан дотоод аудитын төлөвлөгөөг боловсруулах, түүнчлэн дотоод аудит хийх хугацааны давтамж, аудитын цар хүрээний үр ашиг, үр нөлөөг давхар харгалзан үзнэ.

Банкны дотоод аудитыг цаашид сайжруулахын тулд дараах асуудлыг анхаарах шаардлагатай. Үүнд:

- (1) Банкны ТУЗ, аудитын хорооноос хангалттай мэдлэг, туршлагатай ажилтныг дотоод аудитын нэгжийн захирлаар томилж, үүргээ хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай эрх мэдлийг олгоно. Дотоод аудитын нэгжийн захирал нь банкны бусад газар, хэлтсийн захирлын ажлыг давхар хашдаг бол дотоод аудитын нэгжийн бие даасан, хараат бус байдлыг хангах нь чухал юм.
- (2) Банкны ТУЗ, аудитын хорооноос хангалттай мэдлэг, туршлагатай ажилтныг дотоод аудитын нэгжийн аудитор/ажилтнаар томилж, үүргээ хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай эрх мэдлийг олгоно. Дотоод аудитын нэгжийн захирал, ажилтнууд нь мэдлэг чадвараа дээшлүүлэх тал дээр байнга анхаарч сургалт, семинарт хамрагдах нь зүйтэй бөгөөд банкны зүгээс ажилтнуудыг сургалт, семинарт тогтмол хамруулах тогтолцоог боловсруулах нь зидэйдийе.
- (3) ТУЗ болон аудитын хороо нь дотоод аудитын нэгжийн хараат бус байдлыг хангах үүрэг хүлээх бөгөөд дотоод аудитын нэгж нь оногдсон ажлаа шалгалтанд хамрагдаж буй нэгжийн зүгээс үзүүлэх зүй бус нөлөө, саадгүйгээр гүйцэтгэх боломжоор хангана. Түүнчлэн ТУЗ-өөс дотоод аудиторыг аудит хийгдэх газар, нэгжид ажилладаггүй байхаар зохицуулах нь зүйтэй.
- (4) Банкинд зөрчил гаргах, хууль зөрчих магадлал өндөртэй, эрсдэл ихтэй зохион байгуулалтын нэгж, салбаруудад хийх дотоод аудитын тогтолцоог энгийн нэгж салбарынхаас өөрөөр боловсруулах шаардлагатай. ТУЗ болон аудитын хороо нь гаднаас буюу хөндлөнгөөс дотоод хяналтын тогтолцоонд аудит хийхээр томилсон аудиторыг тайлангийн үр дүн, ажлын гүйцэтгэлд хяналт тавин ажиллах, тайлангийн үнэн зөв эсэхэд давхар хариуцлага хүлээн ажиллана.

- (5) Шаардлагатай тохиолдолд ТУЗ, аудитын хороо нь дотоод аудитын журмын дагуу дотоод аудиторуудыг банкны бүх ажиллооаас ярилцлага авах, шаардлагатай мэдээллийг гаргуулан авах эрхээр хангана.
- (6) ТУЗ, аудитын хороо нь банкны бүх ажиллоооаад дотоод аудитын нэгжийн үйл ажиллагааны зорилго, үүрэг хариуцлагын талаар дэлгэрэнгүй таницуулах, ойлгуулах үүрэг хүлээнэ.
- (7) Банкны гадаад улс дахь салбар нэгжийн үйл ажиллагааны эрсдэл нь зөвшөөрөгдөх түвшнээс хэтэрсэн гэж үзвэл дотоод аудитын нэгжийн хяналтын дор ажиллах аудитын багийг тус улсын салбарт байгуулан ажиллуулах нь зүйтэй.
- (8) ТУЗ нь дотоод аудиторуудаас ирүүлэх аудитын тайланг хугацаанд үнэн зөв ирүүлж байгаа тал дээр анхаарал хандуулан ажиллана.

Дээр дурьдсан асуудлаас гадна, дотоод аудитор нь дараах үүргийг хүлээнэ. Үүнд:

- 5.1.1. Банкны гүйцэтгэх шатны удирдлага нь ТУЗ-өөс баталсан бодлого болон дүрэм, журмыг хэрхэн биелүүлж байгаад хяналт тавих;**
- 5.1.2. Банкны зохистой засаглал, хяналтын үйл ажиллагаа болон эрсдэлийн удирдлага зэрэг нь тогтоосон хэм хэмжээний хүрээнд явагдаж байгаа эсэхэд үнэлэлт дүгнэлт өгөх;**
- 5.1.3. Гүйцэтгэх шатны удирдлагаас банкны хувь нийлүүлэгчдэд болон ТУЗ-д хүргүүлж буй тайлан мэдээ нь үнэн зөв байсан эсэхэд хяналт тавих;**
- 5.1.4. Бодлогын хэрэгжилтийн талаар ТУЗ-д улирал тутам тайлагнах;**
- 5.1.5. ТУЗ болон гүйцэтгэх шатны удирдлага хоорондын харилцаа, ажлын уялдаа холбоог сайжруулах талаар санаачилга гарган ажиллах;**
- 5.1.6. Банкны хувьд эрсдэлийн удирдлагын талаар авсан арга хэмжээ нь хүлээж болзошгүй алдагдал, гэрээ хэлцлийн дүн зэрэгтэй уялдаж байсан эсэхэд үнэлэлт дүгнэлт өгөх;**
- 5.1.7. Банкны нээлттэй позиц болон хүлээж болзошгүй эрсдэлийн мөн чанарын талаар нарийвчилсан судалгаа, шинжилгээ хийсэн байх;**
- 5.1.8. Банкны шалгуур үзүүлэлтүүд хангагдаж байгаа эсэх, хангагдаагүй тохиолдолд авсан арга хэмжээнд хяналт тавих;**
- 5.1.9. Гүйцэтгэх шатны удирдлага нь банкны үйл ажиллагаанд мөрдөгдөж буй дүрэм, журмын талаар зохих хэмжээний ойлголттой байх бөгөөд тэдгээрийг хэрэгжүүлэх талаар хангалттай хэмжээний туршлагатай эсэхийг баталгаажуулах;**
- 5.1.10. Банкны үйл ажиллагаанд үнэлэлт өгч, шаардлагатай бол боловсронгуй болгох талаар тодорхой санал боловсруулж, ТУЗ-д танилцуулах.**

5.2. Дотоод аудитын асуудал эрхэлсэн газар, нэгж нь ТУЗ болон Хяналтын зөвлөлийн шууд удирдлага дор ажиллана.

ЗУРГАА.ГАДААД АУДИТЫН ЭРХ, ҮҮРЭГ

6.1.Гадаад аудитор нь банкны зохистой засаглалыг бэхжүүлэх, эрсдэлийн удирдлагыг боловсронгуй болгох үүднээс дараахь эрх үүргийг хэрэгжүүлнэ:

Банкны ТУЗ, гүйцэтгэх удирдлага нь хөндлөнгийн аудиторын үйл ажиллагааг үр ашигтай явуулах, санхүүгийн тайлан нь банкны үйл ажиллагааны тодорхой хугацааны нөхцөл байдлыг зохистой илэрхийлж буй эсэхэд бодитой дүгнэлтийг гаргахад доорх асуудаад анхаарна. Үүнд:

- Хөндлөнгийн аудит хийж буй аудиторууд нь олон улсын мэргэжлийн болон бусад шаардлагуй хангасан байх,
- Аудитын үндэсний стандартын дагуу, хөндлөнгийн аудит хийж буй компанийн ахлах аудитор нь салбарын аудиторуудын банкуудын санхүүгийн тайланд хийсэн аудитын үнэн зөв эсэхэд давхар хариуцлага хүлээлгэхэд анхаарах, ингэснээр нийт аудитын үйл ажиллагааны эрсдлийг бууруулах, санхүүгийн тайлангийн бодитой эсэх талаар давхар баталгаа болох ач холбогдолтой юм.
- Гадаад аудиторууд нь банкны дотоод аудитын тогтолцоог шалгахдаа санхүүгийн тайланг олон нийтэд тогтмол, нээлттэй мэдээлж байсан талаар хянах,
- Гадаад аудиторууд нь өөрсдийн банкны өмнө хүлээх үүргээ бүрэн ухамсарлаж, ажлаа мэргэжлийн түвшинд хийх,
- Байнга үйлчлүүлдэг нэр хүнд бүхий аудитын компанийг хугацааны давтамжтайгаар сольж буй эсэх,

1/Банкны аудитыг хэрэгжүүлэх явцдаа үйл ажиллагаатай холбоотой бүхий л төрлийн эрсдэлээр зохих хэмжээний үнэлэлт, дүгнэлтийг өгсөн байх;

2/Банкнаас аудитын хүрээнд гаргаж өгсөн аливаа төрлийн мэдээ, мэдээлэл нь үнэн зөв байсан эсэхийг магадлан шалгаж, баталгаажуулах;

3/Банкны зүгээс гүйцэтгэж буй ажил гүйлгээний талаар мэдээлэл хуримтлуулж, санхүүгийн бүтээгдэхүүний бүрэлдэн бий болгох үйл явцын талаар тодорхой ойлголттой болсон байх;

4/Банкны гүйцэтгэх шатны удирдлага нь ТУЗ-өөс баталсан бодлого болон дүрэм, журмыг хэрхэн биелүүлж байгаад үнэлэлт дүгнэлт өгөх;

5/Банкны хувь нийлүүлэгч, ТУЗ болон төрийн хянан шалгалтын эрх бүхий байгууллагад хүргүүлсэн мэдээ, мэдээлэл нь үнэн зөв байсан эсэхэд үнэлэлт дүгнэлт өгөх;

6/Банкны зүгээс хууль эрхийн актын хүрээнд тавьж буй зүй ёсны шаардлагыг хангаж байгаа эсэхэд үнэлэлт дүгнэлт өгөх.

ДОЛОО. ИЛ ТОД БАЙДЛЫГ ХАНГАХ ТУХАЙ

Банкны ил тод байдлыг хангаснаар харилцагчдын эрх ашгийг хамгаалахад сайнаар нөлөөлөхөөс гадна, банкны зохистой засаглалын хэрэгжилтийг батжуулах ач холбогдолтой байдаг. Ялангуяа хаалттай бүтэцтэй, томоохон хувь нийлүүлэгч олонтой банкуудын зүгээс хувь нийлүүлэгчдийн бүтцийн талаарх мэдээллээ ил тод болгох нь илүү чухал юм.

Ил тод байдлыг хангах асуудал нь зохистой засаглалын хэрэгжилттэй нягт холбоотой. Учир нь ил тод байдлын түвшин *оаадообдai* банкны хувь нийлүүлэгчид, харилцагчид болон бусад оролцогч талууд нь ТУЗ, гүйцэтгэх удирдлагыг үүрэгт ажлаа хангалттай гүйцэтгэж буй эсэхэд хяналт тавихад ихээхэн хүндрэлтэй тулгардаг. Энэ төрлийн хүндрэл нь банкны хувь нийлүүлэгчид, харилцагчид нь банкны дүрмийн сан, эзэмшлийн бүтцийн талаар шаардлагатай мэдээллийг авч чадахгүй, улмаар ТУЗ, гүйцэтгэх удирдлагын үйл ажиллагааг дүгнэх боломжгүй байгаа үед голчлон үүсдэг.

Шаардлагатай мэдээллийг олон нийтэд нээлттэй болгосноор зах зээлийн сахилга батыг идэвхжүүлэх, нөгөөтэйгүүр банкнаас хяналт шалгалтын байгууллага (Монголбанк)-д ирүүлэх шаардлагатай тайлан мэдээг хугацаанд нь үнэн зөв ирүүлснээр тухайн байгууллагын зүгээс банкны үйл ажиллагаа, эрсдлийн талаар үнэлгээ дүгнэлт хийх нөхцөл, бололцоог бүрдүүлдэг. Хэдийгээр хаалттай буюу хязгаарлагдмал хариуцлагатай компанийн хэлбэрээр зохион байгуулагдсан банкуудын хувьд зах зээлийн сахилга батыг сайжруулах асуудал нь нээлттэй бүтэцтэй (хувьцаат компани) банктай харьцуулахад ач холбогдол багатай мэт боловч бодит байдалд нээлттэй бүтэцтэй банктай адилхан эрсдлийг агуулиа. Тухайлбал, төлбөр тооцооны системд оролцох, харилцагчдаас хадгаламж татах гэх мэт. Банкны хууль тогтоомж болон хяналтын байгууллагаас тавьж буй шаардлагын дагуу зохистой засаглалыг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах мэдээ мэдээлэл, санхүүгийн болон бусад тайланг нээлттэй болгосноор банкны харилцагчид болон зах зээлд оролцогчдын зүгээс банкны тогтвортой байдалд хяналт тавих боломжийг бүрдүүлэх ач холбогдолтой.

Түүнчлэн банкны жилийн тайлангаас гадна, өөрийн байгууллагын цахим хуудсанд шаардлагатай мэдээллийг байршуулах нь ил тод байдлыг хангах үр дүнтэй аргуудын нэг хэлбэр юм. Учир нь цахим хуудас нь олон нийтээс банкны талаарх мэдээллийг авах харьцангуй хялбар, хурдан арга бөгөөд банкуудын хувьд ч мэдээллээ тухай бүрт шинэчлэх боломжтой байдаг. Банкнаас гаргаж буй тайлан мэдээг олон нийтэд хүргэх хэрэгслийг банкны харилцагчдын ая тухтай байдал, банкны үйл ажиллагааны зардал болон мэдээллийн технологийн чадавхид үндэслэн сонгоно.

7.1.Банк дараахь мэдээллийг нийтэд ил тод болгосон байх шаардлагатай:

1/Аудитаар баталгаажсан санхүүгийн тайлан;

Банкны аудитлагдсан санхүүгийн тайланд нэр томъёоны тайлбараас гадна аудитын тайланг хавсаргана.

2/Банкны эрхэм болон хэтийн зорилт;

Банкны эрхэм зорилгоос гадна дараах мэдээллийг нийтэд ил тод болгох шаардлагатай. Үүнд: Банкны бизнесийн бодлого, ёс зүйн хэм хэмжээний журам болон зохистой засаглалтай холбоотой эрх зүйн *аоһаа* актууд.*(үлангуяа, банкны зохистой засаглалын*

талаарх бодлого, журмын агуулга, хэрэгжүүлэх үйл явц, ТУЗ-ийн ажлын гүйцэтгэлд үнэлэлт дүгнэлт өгөх талаарх мэдээллийг агуулна)

3/Банкны томоохон хувь нийлүүлэгчид болон тэдгээрийн эзэмшиж буй саналын эрхтэй хувьцааны талаарх мэдээлэл;

Үүнд: Хувь эзэмшил, саналын эрх бүхий хувь нийлүүлэгчид, ТУЗ болон гүйцэтгэх удирдлагад томилогдон ажиллаж буй томоохон хувь нийлүүлэгчид болон хувь нийлүүлэгчдийн хурлын талаарх мэдээлэл багтана.

4/ТУЗ-ийн дарга, гишүүд болон гүйцэтгэх захирлын мэргэжлийн ур чадвар, ажлын дадлага туршлагын талаарх мэдээлэл;

Дээрх мэдээлэлд: ТУЗ-ийн бүтэц (*тухайлбал, ТУЗ-ийн дүрэм, гишүүний тоо, гишүүнчлэл, сонгон шалгаруулах үйл явц, боловсролын түвшин, гүйцэтгэх удирдлагын чадвар, хараат бус байдлын талаар тавигдах шаардлага, банкинд нөлөөлж буй асуудлууд, арилжаа гүйлгээ хийхэд үүсэх материаллаг ашиг сонирхол, хорооны гишүүнчлэл, дүрэм, үүрэг хариуцлага гэх мэт*) болон гүйцэтгэх удирдлагын бүтэц (*тухайлбал, үүрэг хариуцлага, тайлан мэдээг хүлээн авах тохиолдол, боловсрол, туршлага гэх мэт*)-ийн талаарх мэдээлэл. Түүнчлэн банкны урамшуулал, нөхөн олговрын талаарх мэдээллийг (*тухайлбал, цалин, урамшууллын бодлого, захирал, гүйцэтгэх удирдлагын цалин, урамшуулал, хувьцаагаар солих опшин эрх гэх мэт*) ил тод болгох нь тохиромжтой.

5/Холбогдох этгээдэд хамаарах ажил гүйлгээ, тухайлбал холбогдох этгээдэд олгосон зээл, гаргасан батлан даалт болон аккредитив;

Одоогоор үйл ажиллагаа явуулж буй ихэнх банкууд нь хаалттай бүтэцтэй, цөөн тооны томоохон хувь нийлүүлэгчидтэйгээс шалтгаалан хувь нийлүүлэгчдийн хооронд хийгдсэн гэрээ хэлцэл, гүйлгээний талаарх мэдээлэл нь хаалттай байдаг. Иймд банкны удирдлагын зүгээс дээрх гүйлгээг *Хараат бус байдлын зарчим*-д үндэслэн гүйцэтгэх, гүйлээтэй холбоотой мэдээллийг олон нийтэд нээлттэй болгоход банкны удирдлагын зүгээс хичээн ажиллах нь зохистой засаглалын хэрэгжилтэд сайнаар нөлөөлнө.

6/Банкны санхүүгийн тогтвортой байдалд ноцтойгоор нөлөөлж болзошгүй эрсдэл;

7/Банкны бүтэц, зохион байгуулалт.

Энэ төрлийн мэдээлэлд удирдлага зохион байгуулалтын бүтцийн схем, бизнесийн төрөлжилт, салбар, нэгдэл болон удирдлагын хороодын талаарх мэдээлэл орно.

7.2.Банк нь шаардлагатай гэж үзвэл энэхүү журмын 7.1-д зааснаас бусад төрлийн өөрийн үйл ажиллагааны талаарх мэдээллийг жилийн тайландаа тусгаж болно.